

Projektas yra bendrai finansuojamas iš
Prieglobsčio, migracijos ir integracijos
fondo 2014–2020 metų nacionalinės
programos lėšų

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METINĖ ATASKAITA, 2018 METAI

Vilnius
2019 vasaris

TURINYS

ĮVADAS.....	3
I. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI.....	5
1.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS	5
1.2. INFORMACIJOS APIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪRĄ SUTEIKIMAS	6
1.3. PRIĖMIMO SĄLYGOS	8
1.4. MEDICINOS PASLAUGOS	9
1.5. PAŽEIDŽIAMŲ ASMENYS	10
1.6. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ SULAIKYMAS	12
II. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METODIKA IR PRINCIPAI	13
2.1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS TIKSLAS	13
2.2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS UŽDAVINIAI	13
2.3. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS EIGA IR METODAI.....	14
2.4. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS PRINCIPAI	18
III. 2018 METŲ STEBĖJIMO VIZITŲ BENDRA INFORMACIJA.....	20
IV. PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI 2018 METAIS.....	23
4.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS	23
4.2. APGYVENDINIMAS.....	25
4.3. MAITINIMAS	28
4.4. JUDĖJIMO LAISVĖS RIBOJIMAS	31
4.5. MEDICININĖS PASLAUGOS VSAT UŽSIENIEČIŲ REGISTRACIJOS CENTRE.....	32
IŠVADOS	35
PRIEDAI	37

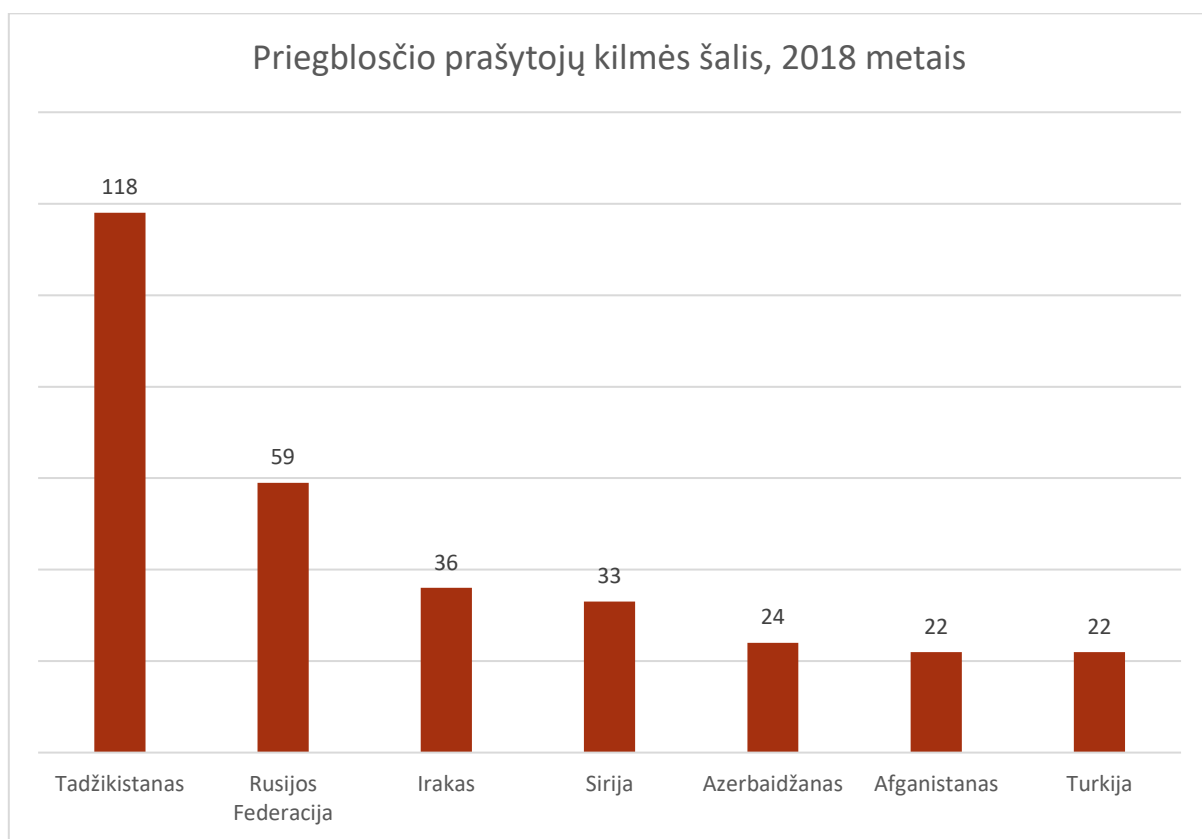
IVADAS

Migracijos departamento prie LR VRM duomenimis „pirmas prašymas suteikti prieglobstį Lietuvoje buvo pateiktas 1995 metais, dar iki Lietuvos prieglobsčio sistemos sukūrimo. Šį prašymą pateikė Irako piliečių šeima, kuriems 1997 metų lapkritį, t. y. po dvejų laukimo metų, tuometinio vidaus reikalų ministro V. Žiemelio sprendimu buvo suteiktas pabėgėlio statusas Lietuvoje“. Nuo to laiko šimtai žmonių prašosi prieglobsčio Lietuvoje. 2011 – 2018 metų laikotarpiu buvo pateikta 3570 prieglobsčio prašymų. Per 24 metus susikūrė prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų ir procedūrų sistema, kurios stebėseną bendro susitarimo tarp Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro (JTVPK) regioninio biuro Baltijos ir Šiaurės šalims, Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) bei Lietuvos Raudonojo Kryžiaus (LRK) pagrindu vykdo Lietuvos Raudonasis Kryžius. 2017 m. kovo mėnesį stebėsenos vizitų bei veiklų apimtį papildė Lietuvos Raudonojo Kryžiaus įsipareigojimas įgyvendinti PMIF projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“. Pateikiama prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos 2018-ųjų metų ataskaita.

2018 m. sausio – gruodžio mėnesiais prieglobsčio Lietuvoje pasiprašė 424 asmenys. Taigi 2018 metais Migracijos departamentas prie LR VRM gavo 175 prieglobsčio prašymais mažiau negu 2017 metais ir beveik tiek pat kaip 2016 metais (2016 m. užregistruoti 425 prieglobsčio prašymai). Didžioji dauguma prieglobsčio prašytojų t. y. 27,8 proc. atvyko iš Tadžikistano, antrąją grupę, t. y. 13,9 proc. sudaro prieglobsčio prašytojai iš Rusijos bei 8,4 proc. ir 7,8 proc. – iš atitinkamai Irako ir Sirijos (plačiau apie prieglobsčio prašytojų duomenis pagal kilmę žr. 1 pav.). Reikia pastebėti, kad lyginant su 2017 metais, pagrindinė prieglobsčio prašytojų kilmės šalis pasikeitė: 2017 metų metinės ataskaitos duomenimis 37,5 proc. visų pasiprašiusių prieglobsčio buvo Sirijos piliečiai, tuo tarpu tadžikų, pasiprašiusių prieglobsčio – 8,8 proc. Pasikeitusiai situacijai didžiausią įtaką turėjo tai, kad 2017 m. vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. 628 „Dėl užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“ nuostatas ataskaitiniu laikotarpiu į Lietuvą buvo perkelta 250 pabėgėlių ir didžioji dauguma iš jų buvo Sirijos piliečiai arba asmenys iki išvykimo gyvenę Sirijoje (šaltinis: Migracijos departamentas prie LR VRM), tuo tarpu 2018 metais šis nutarimas nebuvo vykdomas aktyviai, ir nors bendras perkeltų asmenų skaičius – 486 žmonės, atskirai 2018 metais iš Turkijos buvo perkelta 18 Sirijos piliečių. Įdomu yra tai, kad kaip didžioji prieglobsčio prašytojų grupė Lietuvoje minimi tadžikai, tarp Europos Sąjungoje prašančių prieglobsčio prašytojų nepatenka net į pirmąjį 30-ką. Remiantis ES statistikos tarnybos (Eurostat) pateiktais statistiniais 2018 m. 3 ketvirčio duomenimis – trys šalys, iš kurių į ES atvyksta daugiausia

prieglobsčio prašytojų yra Sirija, Afganistanas ir Irakas. Visgi tenka pastebėti, kad į 10-uką tarp prieglobsčio prašančių asmenų patenka Turkijos piliečiai ir šis skaičius didėja ne tik Europos Sąjungoje, bet ir Lietuvoje: 2015 m. – 0 prieglobsčio prašymų, kuriuos pateikė Turkijos piliečiai; 2016 m. – 6; 2017 m. – 20; 2018 m. – 22, iš kurių pabėgėlio statusas buvo suteiktas 13- ai Turkijos piliečių.

Pateikta statistika atskleidžia kaip greitai keičiasi geopolitinė situacija šiuolaikiniame pasaulyje ir kokia plona linija skiria buvimą prieglobsčio prašytojus priimančiąją šalimi nuo buvimo šalimi, iš kurios prieglobsčio prašytojai atvyksta. Jautrumas vykstantiems procesams skatina mus dar kartą įvertinti prigimtines žmonių teises, demokratines vertybes, humaniškumo principus, kurie neatsiejami nuo prieglobsčio prašytojų priėmimo standartų. Jais remiamės atlikdami kiekvieną stebėjimo vizitą bei teikdami rekomendacijas.

1 pav.

I. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI

1.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS

„Kiekvienas turi teisę kitose šalyse ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.“
Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 14 straipsnis.

„Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei Europos Sąjungos sutartį ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo.“ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, 18 straipsnis.

„Kompetentingas pareigūnas (pvz., imigracijos pareigūnas arba pasienio policijos pareigūnas), į kurį pareiškėjas kreipiasi Susitariančiosios valstybės pasienyje arba teritorijoje, turėtų turėti aiškius nurodymus, kaip spręsti tokius atvejus, kurie gali patekti į atitinkamų tarptautinių dokumentų taikymo sritį. Jis privalo veikti pagal negražinimo principą ir perduoti tokius atvejus aukštesnei valdžios institucijai. Pareiškėjui turėtų būti pateiktos reikalingos rekomendacijos dėl vykdytinos procedūros.“
JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto i ir ii papunkčiai.

„Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas veiksnus suaugęs asmuo turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad nepilnametis turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu, jeigu pagal atitinkamos valstybės narės teisę jis turi procesinį veiksnumą, arba per savo tėvus ar kitus suaugusius šeimos narius, arba pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką už jį atsakingą suaugusį asmenį, arba per atstovą.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos paprašęs asmuo turėtų veiksmingą galimybę prašymą pateikti kuo greičiau.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 2 dalis.

„Esant požymiams, kad trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės, laikomi sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų, gali pageidauti

prašyti tarptautinės apsaugos, valstybės narės jiems suteikia informaciją, kaip tai padaryti. Tose sulaikymo patalpose ir perėjimo punktuose valstybės narės užtikrina vertimą žodžiu, jeigu jo reikia, siekiant sudaryti sąlygas naudotis prieglobsčio procedūra.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 8 straipsnio 1 dalis.

„Jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti šios direktyvos ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (5), reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tam valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 27 konstatuojamoji dalis.

„Užsieniečio prašymas suteikti prieglobstį gali būti pateiktas: 1) pasienio kontrolės punktuose arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai; 2) Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus nurodytą šios dalies 1 punkte, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar teritorinei policijos įstaigai.“ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 67 straipsnio 1 dalis.

„Sprendimą neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką priima Valstybės sienos apsaugos tarnyba. Sprendimas neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką nepriimamas dėl užsieniečio, kuris pateikė prašymą suteikti prieglobstį Lietuvoje“. Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 8 straipsnio 2 dalis.

„Prieglobsčio prašymas gali būti pateiktas tiek raštu, tiek ir žodžiu“. 2016 m. vasario 24 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-131 patvirtintas „Dėl prieglobsčio Lietuvoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, 22.1 ir 22.2 punktai.

1.2. INFORMACIJOS APIE PRIEGLBOSČIO PROCEDŪRĄ SUTEIKIMAS

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta informacija apie organizacijas arba asmenų grupes, teikiančias specialią teisinę pagalbą, bei apie organizacijas, kurios galėtų suteikti pagalbą arba juos informuoti apie esamas priėmimo sąlygas, įskaitant sveikatos priežiūrą.

2. Valstybės narės užtikrina, kad 1 dalyje nurodyta informacija būtų teikiama raštu ir ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turi suprasti prašytojas. Tam tikrais atvejais ši informacija taip pat gali būti teikiama žodžiu.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 5 straipsnis

„Nepaisant to, ar prieglobsčio prašytojai pateikia savo prašymus iš karto po atvykimo arba patekimo į šalį, jie dažnai susiduria su sunkumais pačiame pradiniam prieglobsčio suteikimo proceso etape. Jiems gali trūkti pagrindinės informacijos apie prieglobsčio suteikimo procedūrą ir jie gali negalėti pateikti savo prašymų oficialiai arba suprantamai, be tinkamų konsultacijų dėl praktinio jų priėmimo organizavimo, prieglobsčio suteikimo procedūros ir kitos naudingos informacijos.“ JTVPK, Pasaulinės konsultacijos dėl tarptautinės apsaugos/trečioji tema: prieglobsčio prašytojų priėmimas, įskaitant elgesio standartus, individualių prieglobsčio sistemų kontekste, 2001 m. rugsėjo 4 d., EC/GC/01/17, 11 punktas.

„Pareiškėjui turėtų būti suteiktos reikalingos konsultacijos dėl vykdytinios procedūros.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto ii papunktis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tos [...] institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip antai policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos, ir sulaikymo įstaigos darbuotojai gautų atitinkamą informaciją, jiems būtų teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 1 dalis.

„Siekiant užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis nagrinėjimo procedūra, valstybės tarnautojai, kurie pirmieji susiduria su tarptautinės apsaugos siekiančiais asmenimis, visų pirma valstybės tarnautojai, stebintys sausumos ar jūrų sienas arba vykdantys patikrinimus kertant sieną, turėtų gauti reikiamą informaciją ir dalyvauti būtinuose mokymuose apie tai, kaip atpažinti ir tvarkyti tarptautinės apsaugos prašymus, *inter alia*, deramai atsižvelgiant į atitinkamas EPPB parengtas gaires. Valstybės tarnautojai valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenius ir tranzito zonas, esantiems trečiųjų šalių piliečiams arba asmenims be pilietybės, paprašiusiems tarptautinės apsaugos, turėtų sugebėti suteikti svarbią informaciją apie tai, kur ir kaip galima pateikti tarptautinės apsaugos prašymą. [...]“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 26 konstatuojamoji dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad visi prašytojai galėtų [gauti] [...] informaciją apie taikytiną procedūrą ir apie savo teises ir pareigas tos procedūros metu bei galimas savo pareigų nesilaikymo ir nebendradarbiavimo su institucijomis pasekmes ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turėtų suprasti. Jiems turi būti pranešta apie laiką, jiems prieinamas priemonės, siekiant įvykdyti pareigą suteikti Direktyvos 2011/95/ES 4 straipsnyje nurodytą informaciją, taip pat apie pasekmes,

kylančias tiesiogiai ar netiesiogiai atsiėmus prašymą. Ta informacija suteikiama laiku, kad jie galėtų pasinaudoti šia Direktyva užtikrinamomis teisėmis ir įvykdytų [...] nurodytas pareigas.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 12 straipsnio 1 dalies a punktas.

1.3. PRIĖMIMO SĄLYGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą. [...]“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 11 straipsnis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą.“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 12 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi.“ Vaiko teisių konvencija, 27 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą, įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos besiprašantys prašytojai turėtų galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad materialinėmis priėmimo sąlygomis prašytojams būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo suteikiamos jų pragyvenimo garantijos ir apsaugoma jų fizinė bei psichinė sveikata.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 1 punktas.

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 21 straipsnis.

„Valstybės narės užtikrina, kad konkrečiais atvejais pažeidžiamiesiems asmenims, kaip numatyta 21 straipsnyje, taip pat ir sulaikytiems asmenims būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 2 punktas.

„Užtikrinant atitinkamą privatumą vienos šeimos nariai apgyvendinami kartu atskiroje gyvenamojoje patalpoje arba greta esančiose, viena nuo kitos neizoliuotose gyvenamosiose patalpose, išskyrus atvejus, kai vienas iš šeimos narių prieštarauja tokiam apgyvendinimui ir tam yra objektyvios priežastys.“ Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. 1V-340 (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymo Nr. 1V-132 redakcija), I Skyrius, Bendrosios nuostatos, 4.4 punktas.

„Prieglobsčio prašytojų maitinimo organizavimas: prieglobsčio prašytojams, lydimiems VSAT pareigūnų, turi būti sudaryta galimybė savo lėšomis įsigyti maistą artimiausiose maisto prekių parduotuvėse ar viešojo maitinimo įstaigose; jeigu prieglobsčio prašytojai neturi lėšų, jų maitinimas organizuojamas VSAT vado nustatyta tvarka.“ 2016 m. gegužės 6 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 6 punktas.

„Prieglobsčio prašytojui turi būti suteikta galimybė pabūti gryname ore“. 2016 m. gegužės 6 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 9 punktas.

1.4. MEDICINOS PASLAUGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis

aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą, įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta reikalinga sveikatos priežiūra, į kurią įeina bent jau pirmoji medicinos pagalba ir būtiniausias gydymas ligų ir rimtų psichikos sutrikimų atveju.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 19 straipsnis, 1 punktas.

„Valstybės narės specialių priėmimo poreikių turintiems prašytojams suteikia būtiną medicinos ar kitokią pagalbą, įskaitant prireikus tinkamą psichinės sveikatos priežiūrą.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 19 straipsnis, 2 punktas.

„Pastebėjus prieglobsčio prašytojo sveikatos pablogėjimą arba jam pasiskundus dėl sveikatos sutrikimo, VSAT pareigūnai iškviečia greitąją medicininę pagalbą. Jeigu prieglobsčio prašytojui reikalingas ambulatorinis gydymas, organizuojama VSAT pareigūnų palyda ir užtikrinama, kad prieglobsčio prašytojas savavališkai nepasišalintų iš gydymo įstaigos.“ 2016 m. gegužės 6 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 7 punktas.

1.5. PAŽEIDŽIAMŲ ASMENYS

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 21 straipsnis.

„1. Valstybės narės, įgyvendindamos su nepilnamečiais susijusias šios direktyvos nuostatas, pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jų fiziniam, protiniam, dvasiniam, moraliniam ir socialiniam vystymuisi.

2. Vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma tinkamai atsižvelgia į šiuos veiksnius:

- a) šeimos susijungimo galimybes;
- b) nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, ypač – į nepilnamečio patirtį;
- c) saugumo ir apsaugos aspektus, ypač jei nepilnamečiui kyla grėsmė, kad nepilnametis yra arba gali tapti prekybos žmonėmis auka;
- d) nepilnamečio pažiūras, atsižvelgdamos į jo amžių ir brandą

3. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų galimybę užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas, 18 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose, taip pat veiklą gryname ore.

4. Valstybės narės suteikia galimybę naudotis reabilitacijos paslaugomis tiems nepilnamečiams, kurie yra patyrę bet kokią prievartą, buvo be priežiūros, išnaudojami, kankinami, su kuriais buvo žiauriai, nežmoniška ir žeminančiai elgiamasi arba kurie yra nukentėję karinių konfliktų metu, bei užtikrina, kad būtų teikiama reikiama psichinės sveikatos priežiūra ir prireikus suteikta kvalifikuota psichologinė pagalba.

5. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai prašytojų vaikai arba nepilnamečiai prašytojai būtų apgyvendinti su savo tėvais, nesusituokusiais jų nepilnamečiais broliais ir (arba) seserimis arba su suaugusiu asmeniu, kuris už juos atsakingas pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką, jei tai daroma atsižvelgiant į atitinkamų nepilnamečių interesus.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 23 straipsnis.

„1. Valstybės narės užtikrina, kad kankinimus, išprievartavimą ar kitokius rimtus smurtinius veiksmus patyrę asmenys gautų reikiamą pagalbą dėl tokiais veiksmais padarytos žalos, visų pirma galėtų naudotis tinkamu medicininiu ir psichologiniu gydymu arba priežiūra.

2. Su kankinimų, išprievartavimo ar kitokio sunkaus smurto aukomis dirbantys asmenys turi būti dalyvavę reikiamuose mokymuose, susijusiuose su jų poreikiais, ir toliau juose dalyvauti, bei būti susaistyti nacionalinėje teisėje numatytų konfidencialumo taisyklių dėl bet kokios atliekant pareigas

gautos informacijos.“ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES 2013 m. birželio 26 d. kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 25 straipsnis.

1.6. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ SULAIKYMAS

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. kovo 14 d. byloje Ilias ir Ahmed v. Vengrija (pareiškimo Nr. 47287/15) buvo konstatuota, kad prieglobsčio prašytojų izoliavimas tranzito zonoje be formalaus sprendimo yra *de facto* laisvės atėmimas ir pažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. Negalėjimas apskusti sulaikymo yra Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. 4 d. pažeidimas.

„Bet koks sulaikymas arba laisvės atėmimas turi būti autorizuotas ir vykdomas pagal nacionalinius įstatymus. Bet koks laisvės atėmimas, kuris neatitinka nacionalinės teisės, laikomas neteisėtu tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės požiūriu. Tačiau, nors nacionaliniai įstatymai turi pagrindinę svarbą nustatant sulaikymo teisėtumą, tai „ne visada yra lemiamas elementas vertinant laisvės atėmimo pagrįstumą“. Ypač reikia atsižvelgti į tai, koks yra esminis asmenų apsaugos nuo savavališko jų laisvės atėmimo tikslas.“ JTVPK gairės Prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei standartų gairės, 3-ioji gairė, 15 d.

„Pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose prieglobsčio prašytojai apgyvendinami jiems įrengtose patalpose. Jeigu pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose nėra galimybių prieglobsčio prašytojams užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo laikotarpiu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, suderinusi su Migracijos departamentu, priima sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonose sąlygas nustato vidaus reikalų ministras.“ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 5 straipsnio 8 dalis.

„Policijos ar kitos teisėsaugos institucijos pareigūno rašytiniu sprendimu užsienietis gali būti sulaikomas ne ilgiau kaip 48 valandoms. Ilgiau kaip 48 valandoms užsienietis teismo sprendimu sulaikomas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje“. Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 114 straipsnio 1 ir 2 dalys.

„Pažeidžiami asmenys ir šeimos, kuriose yra nepilnamečių užsieniečių, gali būti sulaikyti tik ypatingu atveju, atsižvelgiant į geriausias vaiko ir pažeidžiamų asmenų interesus.“ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 114 straipsnio 4 dalis.

II. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METODIKA IR PRINCIPAI

2.1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS TIKSLAS

Lietuvos Raudonasis Kryžius pasienio stebėseną vykdo nuo 2010 metų ir to pagrindas yra susitarimas tarp VSAT JTVPK bei LRK. Susitarimu siekiama prisidėti prie skaidrios prieglobsčio sistemos kūrimo ir užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojų teisės būtų gerbiamos nuo jų patekimo į Lietuvos teritoriją. Siekiant didinti stebimų atvejų apimtį ir plėsti stebimų įstaigų ratą, nuo 2017 m. kovo 16 d. LRK įgyvendina PMIF finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“, kurio tikslas – vykdyti priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, siekiant pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą. Taigi pagrindinis stebėsenos tikslas yra *stebėti* (turėti prieigą prie teisės aktais apibrėžtų prieglobsčio prašymų pateikimo vietų, dokumentų, prieglobsčio prašytojų ir pan.); *rinkti ir vertinti* (objektyviai fiksuoti kaip vykdomos procedūros ir ar priėmimo sąlygos atitinka galiojančius standartus taip pat analizuoti turimą medžiagą); *informuoti* (teikti informaciją ir bendradarbiauti su valstybinėmis institucijomis, kurios pagal įstatymus turi užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas prieglobsčio prašytojams) ir *siekti pokyčio*, kuris yra reikalingas tam, kad būtų užtikrintos pagrindinės prieglobsčio prašytojo teisės.

Iškeltas tikslas, mažai tikėtina, būtų sėkmingai įgyvendinamas be nuolatinio ir konstruktyvaus bendradarbiavimo tarp valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų susijusių organizacijų. Atviras ir skaidrus tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra stebėsenos tikslas ir pasekmė vienu metu. Sėkmingas tokio bendradarbiavimo vystymas yra viena iš svarbiausių demokratijos vertybių.

2.2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS UŽDAVINIAI

Įgyvendinant prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną, iškeliami keturi pagrindiniai stebėsenos uždaviniai:

1. Vykdamas trečiosios valstybės (ne Europos Sąjungos) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 67 straipsnio nustatyta tvarka yra pateikę prašymus suteikti prieglobstį ir dėl kurių dar nėra priimti galutiniai

sprendimai, priėmimų sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, pagerinti tikslinės grupės asmenų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą.

2. Nešališkai ir objektyviai vertinti, ar institucija, atsakinga už prieglobsčio prašytojų priėmimą ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą, laikosi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (OL 2016 C 202, p. 389), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL 2013 L 180, p. 60), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL 2013 L 180, p. 96), ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių apsaugos dokumentuose įtvirtintų reikalavimų.
3. Vadovaujantis Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, prisidėti prie veiksmingos bendrosios Europos prieglobsčio sistemos kūrimo, kuria siekiama konsoliduoti tarptautinės apsaugos standartus visoje ES, priemonių įgyvendinimo. Taip pat prisidėti prie Lietuvos prieglobsčio sistemos, kuri yra bendrosios Europos prieglobsčio sistemos dalis, tobulinamo taip, kad būtų užtikrintos kokybiškos ir veiksmingos prieglobsčio procedūros.
4. Užtikrinti prieglobsčio procedūrų įgyvendinime dalyvaujančių valstybinių ir nevyriausybinių institucijų bendradarbiavimą, jį stiprinant susitikimų metu ir diskusijų metu ieškant bendrų sprendimų stebėsenos metu identifikuotoms problemoms spręsti.

2.3. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS EIGA IR METODAI

Priėmimo sąlygų stebėtojas atlieka stebėsenos vizitus VSAT pasienio kontrolės punktuose ir užkardose, VSAT Užsieniečių registracijos centre, teritorinėje (-ėse) policijos įstaigoje (-ose), Pabėgėlių priėmimo centre ir, prireikus, – kitose institucijose ir (ar) įstaigose;

Pagal trišalį susitarimą, apie kurį jau buvo kalbėta ataskaitos įvade, VSAT pareigūnai informuoja LRK atstovus apie pasienyje prieglobsčio prašančius žmones. Apie Lietuvos teritorijoje prieglobsčio prašančius migrantus informuoja VSAT Užsieniečių registracijos centro pareigūnai. Įgyvendinant PMIF įsipareigojimą plėsti stebimų įstaigų ratą, kuriose pagal galiojančius įstatymus galima prašyti prieglobsčio, Policijos komisariato Migracijos skyrių pareigūnai taip pat informuoja apie asmenis pasiprašiusius prieglobsčio Lietuvos teritorijoje. LRK atstovai turi teisę vykti į pasienio kontrolės punktus, migracijos skyrius ir VSAT Užsieniečių registracijos centrą, Ruklos Pabėgėlių

priėmimo centrą bei stebėti ne tik prieglobsčio prašymų pateikimo procedūras, bet taip pat pareigūnų procedūrinius veiksmus, vertinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas bei suteikti šiems žmonėms pirminę informaciją apie prieglobsčio procedūras Lietuvoje.

Siekiant įgyvendinti iškeltus tikslus, informacija yra renkama: suplanuotų stebėsenos vizitų metu; nuolatinių stebėsenos vizitų metu; ad hoc stebėsenos vizitų metu; dalyvaujant prieglobsčio prašytojų apklausose.

1. Suplanuotų stebėsenos vizitų tikslas yra susipažinti su institucijos veikla, vykdomomis procedūromis, patalpomis, kuriose laikinai galėtų būti apgyvendinti prieglobsčio prašytojai, vidaus tvarkos taisyklėmis ir pan. Stebėtojai tai pat pristato savo veiklas, jos tikslus, uždavinius, darbo metodus; informuoja apie teikiamas ataskaitas. Suplanuoti vizitai organizuojami iš anksto susitarus dėl stebėsenos vizito laiko.
2. Nuolatinių vizitų metu stebėtojas reguliariai vertina esamas priėmimo sąlygas ir procedūras. Šie vizitai dažniausiai taikomi stebėti prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo patalpas VSAT Užsieniečių registracijos centre bei Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje. Dėl datos ir laiko susitariama iš anksto. Vienas iš svarbiausių nuolatinių vizitų tikslų yra stebėti pokytį ir priežastis, kodėl pokytis vyksta/nevyksta. Išsami informacija renkama bendraujant su institucijos vadovu, darbuotojais, susipažįstant su institucijos dokumentais, stebint aplinką, komunikaciją. Svarbus informacijos šaltinis yra pats prieglobsčio prašytojas, kurio požiūris į sistemą, kurioje jis atsidūrė yra autentiškas, pagrįstas individualia patirtimi.
3. *Ad hoc* vizitai yra neplanuoti, juos stebėtojas vykdo iš karto gavęs informaciją apie pasienio perėjimo punkte arba kitoje teisės aktuose numatytoje prieglobsčio pateikimo vietoje pasiprašiusius prieglobsčio žmones. Susitikęs su prieglobsčio prašytoju, stebėtojas renka informaciją apie „čia ir dabar“ esančią situaciją. *Stebimi, vertinami* ir analizuojami duomenys apie prieglobsčio prašytojų materialines priėmimo sąlygas, prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo efektyvumą ir atitikimą įstatymams bei tarptautinėms normoms. Ypač didelis dėmesys yra skiriamas pažeidžiamiems prieglobsčio prašytojams. Vizito metu stebėtojas bendrauja su prieglobsčio prašytoju (pateikdamas jam klausimus kaip pvz., „ar prieglobsčio prašymą pateikėte žodžiu? Jūs buvote vienas ar su advokatu? Ar pareigūnai jums suteikė informacijos apie prieglobsčio procedūrą, eigą? Kaip jūsų sveikata?“ ir pan. Vizito metu stebima aplinka, pvz., ar patalpoje pakankamai natūralios šviesos, ar yra pakankamai lovų; ar tvarkingi tualetai bei dušo kambariai ir pan.; stebėtojas bendrauja su pareigūnais siekdamas sužinoti, pvz., kada atvyko prieglobsčio prašytojas? Kokios tolimesnės procedūros jo laukia?

Kada buvo išduoti maisto paketai ir pan. (*Stebėtojų užduodamų klausimų anketa, priedas 1*). Pasitaiko atvejų, kai stebėtojas tampa tarpininku tarp pareigūno ir prieglobsčio prašytojo, išsiaiškinti nesusipratimus arba perduodant informaciją. Labai svarbu išsiaiškinti ir kaip sėkmingai vyksta komunikacija tarp prieglobsčio prašytojo ir pareigūno. Nuolatinių vizitų bei *ad hoc* vizitų informacijos rinkimo ir vertinimo schemą iliustruoja antras paveikslėlis (APT, IDC, UNCHR „Stebėsena migrantų sulaikymo vietose, praktinis vadovas“, 2014).

4. Apklausų stebėjimo tikslas fiksuoti, ar prieglobsčio prašytojo apklausos eiga aiškiai suprantama prieglobsčio prašytojui, ar buvo laikomasi pagarbos, konfidencialumo, nediskriminavimo principų; kokią vietą apklausoje užima vertėjas, ar prieglobsčio prašytojas aiškiai supranta pateikiamus klausimus; ar apklausos patalpose nėra pašalinių asmenų ir pan.

2 pav.

Siekiant įgyvendinti atsakingų valstybės institucijų *informavimo* tikslą, po kiekvieno stebėjimo vizito priėmimo sąlygų stebėtojas parengia ataskaitą apie konkretų stebėtą atvejį, kurioje įformina stebėsenos rezultatus (papildydamas nuotraukomis, jeigu to reikia). Stebėjimo ataskaita su rekomendacijomis siunčiama stebėtai institucijai ir (ar) įstaigai. LRK yra įsipareigojęs atlikti ne mažiau kaip 24 stebėsenos vizitus įgyvendindamas PMIF finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsena“. Dar 18 vizitų bei 5 apklausų stebėsena numatyti 2019 metais, įgyvendinat trišalį susitarimą. Išsami, papildyta pavyzdžiais, susijusiais su individualiais atvejais, ataskaita teikiama kartą per metus.

Siekiant pokyčio, skatinamas aktyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, todėl metinė ataskaita pristatoma apskrito stalo diskusijos metu, kuri skirta ne tik susipažinti su surinkta,

susisteminta medžiaga, tačiau sukuriama erdvė diskutuoti: įvardinti iššūkius, terminus pokyčiui pasiekti, aptarti finansinius ir žmogiškuosius resursus, pasiskirstyti atsakomybės tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių bei kitų suinteresuotų šalių.

2018 m. lapkričio mėn. 16 d. specialistams, dirbantiems migracijos, prieglobsčio, žmogaus teisių srityje buvo pristatyta 2017 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. balandžio 30 laikotarpio priėmimo sąlygų stebėsenos metinė ataskaita bei suorganizuota apskritojo stalo diskusija. Renginyje įvardintos rekomendacijos, kaip pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas susijusias su prieglobsčio prašytojų *apgyvendinimu* (rekomendacijos pavyzdys „Vilniaus oro uosto užkardos patalpos nėra pritaikytos didesnėms žmonių grupėms bei tokiais atvejais procedūros užtrunka itin ilgai, todėl rekomenduojama derinti su Migracijos departamentu vienu kartu perkeliama prieglobsčio prašytojų skaičių); *maitinimu* (rekomendacijos pavyzdys „svarstyti maisto paketo turinį arba alternatyvius maitinimo PKP variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti PKP ilgesnį laiką“); *judėjimo laisvės ribojimu* (rekomendacijos pavyzdys „užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra teismo sprendimo dėl asmenų sulaikymo“); *tinkamu vaikų poreikių užtikrinimu* (rekomendacijos pavyzdys: „užtikrinti tinkamą mitybą pasienyje apgyvendintiems mažamečiams vaikams ir kūdikiams“); *medicinos paslaugų bei medikamentų užtikrinimu* (rekomendacijos pavyzdys „rasti būdų užtikrinti vertėjo paslaugas kaip susikalbėti su rusų ar kitomis užsienio kalbomis nešnekančiais prieglobsčio prašytojais, kad galima būtų identifikuoti jų sveikatos problemas ir suteikti reikiamas medicinines paslaugas“). Visgi didžiąją renginio dalį sudarė galimybė diskutuoti apie pokyčio galimybes. Įvertinus specialistų nuomonę, matomas ilgo, nuoseklaus ir aktyvaus darbo poreikis keisti teisinę bazę, vidaus taisykles bei reglamentavimą ir požiūrį.

Teisinės bazės, vidaus taisyklių bei požiūrio keitimas galėtų būti žingsnis, užtikrinantis prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų atitikimą standartams, nes pvz.; žmogaus laisvės apribojimas ilgiau negu 48 val. be teismo sprendimo yra asmens sulaikymas. Tai nėra gera praktika. Ji turėtų būti keičiama. Taip pat asmens laisvės apribojimas, nesuteikiant jam galimybės pabūti gryname ore arba sprendimas leisti prieglobsčio prašytojui būti lauke priimtas tuo metu dirbančio pamainos vyresniojo, taip pat nėra gera praktika, nes buvimo lauke laiką, trukmę ir intensyvumą turėtų apibrėžti užkardos arba rinktinės, arba tarnybos vidaus tvarkos taisyklės. Kalbant apie maitinimo organizavimą prieglobsčio prašytojams, apgyvendintiems pasienio kontrolės punkte ilgiau negu 48 val., yra suprantama, kad tai gali būti iššūkis, tačiau gera praktika įvardijamos prieglobsčio procedūros pasienyje tik tuomet, kai užtikrinamos ir tinkamos priėmimo sąlygos. Kompetentingi specialistai

pažymėjo, kad apžvelgiant Lietuvos teritoriją ir sąlyginai nedidelius atstumus šalies teritorijoje, reiktų keisti požiūrį ir nuomonę, kad visi pasienio perėjimo punktai iš dalies yra paruošti tinkamai priimti prieglobsčio prašytojus. Pastebima, kad to nebūtinai ir reikia, tiesiog reikia priimti sprendimą ir užtikrinti priėmimo sąlygas keliose strateginėse pasienio perėjimo vietose, kuriose tiek apgyvendinimo, tiek maitinimo, tiek laisvės ribojimo, tiek saugumo klausimai būtų tinkamai išspręsti ir atitiktų keliamiems standartams. Kaip viena iš svarbiausių dalių pokyčiui pasiekti yra intensyvus bendradarbiavimas t.y. informacijos pasikeitimas bei analizė, veiklų planavimas kartu ir atsakomybių pasidalinimas.

2.4. PRIEGLOSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS PRINCIPAI

Stebėsenos vizitų organizavimas ir eiga neatsiejamas nuo stebėtojo etikos ir principų, kuriais jis vadovaujasi įgyvendindamas stebėsenos tikslus ir uždavinius.

Leidinyje „Stebėseną migrantų sulaikymo vietose, praktinis vadovas“, kurį 2014 metais išleido migrantų teises ginančios organizacijos, tarp jų ir JTVPK, kaip pagrindinis principas, kuriuo turi vadovautis stebėtojas vizito metu – *žalos nedarymas*. Stebėtojas įsipareigoja vengti situacijų, kuomet jo veikla gali pakenkti žmogui arba žmonių grupei. Jeigu stebėtojas įžvelgia priežasčių, dėl kurių gali būti pakenkta žmogaus saugumui, tapatybės nustatymui, pablogėti jo fizinė at psichologinė būklė, verta rimtai susimąstyti, kaip turi būti toliau planuojami stebėsenos veiksmai arba jų iš viso atsisakoma.

Rinkdamas informaciją stebėtojas gerbia žmogaus orumą, patirtį, nuomonę ir supranta žmogaus teisę dalintis savo patirtimi arba atsisakyti tai daryti. *Pagarba žmogaus apsisprendimo laisvei* pasidalinti patiriamais išgyvenimais; trūkumais, kuriuos jis identifikuoja, vertindamas priėmimo sąlygas, neatsiejimas su *konfidencialumo* principu. Teikdamas atskaitą, stebėtojas naudoja nuasmenintus faktus, koduoja duomenis, atsargiai aprašo aplinkybes. Stengdamasis *užtikrinti* prieglobsčio prašytojų *saugumą*, surinkta informacija (ataskaitos, užrašai), neatskleidžiant asmens duomenų ir aplinkybių, kurios leistų atpažinti konkretų žmogų, dalinamasi tik su interesuotomis grupėmis, kurios tiesiogiai dalyvauja įgyvendinat prieglobsčio prašytojų priėmimą ir su tuo susijusias procedūras. Šių principų užtikrinimas reikalauja iš stebėtojo *jautrumo* susidariusiai situacijai bei pastangų užsitikrinti *patikimo* klausytojo vaidmenį.

Stebėsenos uždaviniai įpareigoja nešališkai ir objektyviai vertinti surinktą informaciją, todėl stebėtojas privalo būti *nešališkas ir objektyvus vertintojas*, visgi ir pati informacija turi būti renkama vadovaujantis tam tikrais principais: rinkdamas informaciją, stebėtojas įsipareigoja būti *nuoseklus, tikslus, kantrus, užtikrinti pastovumą*.

Vykdydamas stebėseną, stebėtojas vadovaujasi dviem pagrindiniais Raudonojo Kryžiaus/Raudonojo Pusmėnulio judėjimo principais: *neutralumas ir nepriklausomybė*. Neutralumas reiškia, kad „neįsitraukiama į politinio, religinio, rasinio ar ideologinio pobūdžio polemiką“, t. y. situacija fiksuojama ir vertinama lyginant su aktualiais standartais. Taip pat organizuojamos diskusijos apie pokyčio galimybes. Nepriklausomybės principas yra aiškinamas tuo, kad nacionalinės draugijos, būdamos savo vyriausybių pagalbininkėmis humanitarinėje srityje ir laikydamasis savo šalių įstatymų, turi išsaugoti savo savarankiškumą, kad galėtų visada veikti pagal judėjimo principus. Tai principas, kuris įpareigoja atsiriboti nuo įtakos ir pasiūlymų, kas, kaip ir kada turi būti stebima. Stebėseną organizuojama vertinat galiojančius standartus ir kiek priėmimo sąlygos šiuos standartus atitinka.

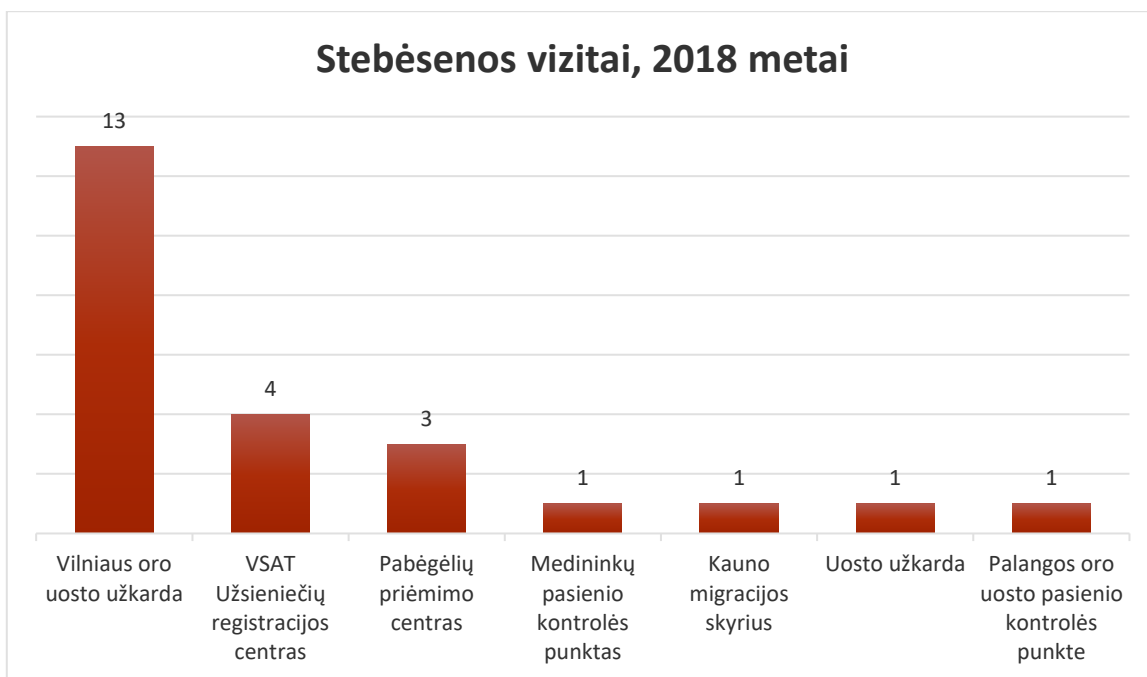
III. 2018 METŲ STEBĖJIMO VIZITŲ BENDRA INFORMACIJA

2018 metais VSAT pareigūnai informavo LRK stebėtojus apie 140 prieglobsčio prašymo atvejų (ne asmenų atskirai, o atvejų, pvz. 1 atvejis gali būti šeima su 3 trimis mažamečiais vaikais). LRK negavo informacijos apie 17 atvejų, t. y. nebuvo informuoti apie 11 proc. atvejų. Iš Migracijos skyrių informacijos apie prieglobsčio prašymus buvo gauta mažiau, todėl 2019 metais bus siekiama bendradarbiavimą stiprinti.

Ataskaitiniu laikotarpiu PMIF projekto rėmuose „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“ vykdyti 24 prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos vizitai ir parengtos 24 ataskaitos. Iš 24 prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos vizitų atlikta 10 suplanuotų vizitų (suplanuoti ir nuolatiniai vizitai), 13 *ad hoc* stebėsenos vizitų vykdyta gavus pranešimus apie prieglobsčio prašančius asmenis; be to, ataskaitiniu laikotarpiu buvo stebėta 1 prieglobsčio prašytojų apklausa.

Iš 10 planuotų vizitų prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos keturis kartus buvo stebimos VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje; tris kartus Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje; po vieną Vilniaus oro uosto užkardoje, Uosto Užkardoje, Palangos oro uosto PKP. Didžioji dauguma *ad hoc* stebėtų vizitų, pranešus apie prieglobsčio prašytojus, vyko Vilniaus oro uosto užkardoje, taip pat Medininkų PKP, tuo tarpu apklausos stebėseną buvo vykdyta Kauno apskrities VPK Migracijos skyriuje (2018 metų stebėsenos vizitus žr. pav. 3).

Ženkliai didesnę stebėsenos vizitų skaičių Vilniaus oro uosto užkardoje lėmė tai, kad iš visų institucijų, kuriose trečiųjų šalių piliečiai gali pateikti prieglobsčio prašymus, šioje užkardoje buvo pateikta daugiausiai prieglobsčio prašymų. Šis skaičius yra didelis, nes Vilniaus oro uosto užkardoje prieglobsčio prašymus pateikia iš Turkijos perkelti pabėgėliai bei pagal Dublino III Reglamentą į Lietuvą grąžinti trečiųjų šalių piliečiai. Iš ataskaitiniu laikotarpiu pateiktų 424 prieglobsčio prašymų net 143 t. y. 33,7 proc., buvo būtent Vilniaus oro uosto užkardoje pateikti prieglobsčio prašymai.

3 pav.

Bendra stebėsenos vizitų išsklotinė pagal datas:

1. 2018 m. sausio 25 d. Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje;
2. 2018 m. sausio 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
3. 2018 m. vasario 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
4. 2018 m. vasario 28 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
5. 2018 m. kovo 16 d. VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje;
6. 2018 m. kovo 16 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
7. 2018 m. balandžio 17 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
8. 2018 m. balandžio 26 d. VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje;
9. 2018 m. gegužės 28 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
10. 2018 m. gegužės 28 d. VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje;
11. 2018 m. birželio 21 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
12. 2018 m. birželio 25 d. Užsieniečių registracijos centras, Pabradėje;
13. 2018 m. liepos 3 d. Uosto užkardoje;
14. 2018 m. liepos 4 d. Palangos oro uosto PKP;
15. 2018 m. liepos 19 d. Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje;
16. 2018 m. rugpjūčio 31 d. Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje;
17. 2018 m. rugsėjo 14 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;

18. 2018 m. rugsėjo 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
19. 2018 m. spalio 12 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
20. 2018 m. spalio 19 d. Medininkų PKP;
21. 2018 m. lapkričio 08 d. (2018.11.14 atnaujinimas) Vilniaus oro uosto užkardoje;
22. 2018 m. lapkričio 22 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
23. 2018 m. gruodžio 10 d. Vilniaus oro uosto užkardoje;
24. 2018 m. gruodžio 18 d. Kauno apskrities VPK Migracijos skyriuje

13 *ad hoc* stebėsenos vizitų: 11 kartų buvo stebėtos prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos žmonių, į Lietuvą grąžintų pagal Dublino III Reglamentą ir 1 šeima prieglobsčio pasiprašė atvykusi iš kilmės valstybės Vilniaus oro uoste; 1 *ad hoc* stebėjimo vizitas vyko Medininkų PKP.

Stebėsenos vizitų metų prieglobsčio pasiprašė 38 žmonės iš Tadžikistano, Azerbaidžano, Baltarusijos, Ukrainos; vienas prieglobsčio prašytojas buvo asmuo be pilietybės.

Stebėsenos vizitų metu Vilniaus oro uosto užkardoje buvo stebimi skirtingą šeimyninį statusą turintys žmonės: viengungiai vyrai ir moterys; vieniša mama su nepilnamečiais vaikais; gausios (3 ir daugiau vaikų auginančios) šeimos; mišrios šeimos (kuomet sutuoktiniai yra skirtingų šalių piliečiai).

IV. PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI 2018 METAIS

Šioje ataskaitos dalyje aptariami stebėsenos vizitų metu užfiksuoti priėmimo sąlygų besikartojantys atvejai, į kuriuos norėtume atkreipti dėmesį, susiję su prieglobsčio prašytojų prieiga prie prieglobsčio procedūros, apgyvendinimo patalpomis, maitinimu (mažamečių vaikų poreikiais), laisvės ribojimo situacijomis pasienio kontrolės punktuose ir medicininių paslaugų prieinamumu bei kokybe.

4.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS

Iš visų stebėtų atvejų per ataskaitinį laikotarpį, galima išskirti kelis atvejus, kada prieglobsčio prašytojams kilo problemų pateikti prieglobsčio prašymus (t. y. netinkamas prieglobsčio prašančių asmenų identifikavimas). Monitoriai ataskaitiniu laikotarpiu užfiksavo šiuos atvejus, kada prieglobsčio prašantiems asmenims nebuvo suteikta tinkama prieiga prie prieglobsčio procedūros:

- 2018 m. gegužės 22 d. Šalčininkų PKP (Rusijos Federacijos pilietis, čečėnas).
- 2018 m. spalio 19 d. Medininkų PKP (Tadžikistano Respublikos piliečiai).
- 2018 m. lapkričio 2 d. Medininkų PKP (Tadžikistano Respublikos piliečiai).
- 2018 m. lapkričio 30 d. Medininkų PKP (Tadžikistano Respublikos piliečiai).

Toliau truputį plačiau aprašysime aukščiau nurodytus neįleidimo į Lietuvos Respubliką ir prieglobsčio prašančių asmenų prieglobsčio prašymų nepriėmimo atvejus.

2018 m. gegužės 22 d. LRK monitoriai sulaukė skambučio iš prieglobsčio prašančio asmens, kuris nurodė, kad Šalčininkų PKP atsakingi pareigūnai atsisako priimti jo prieglobsčio prašymą. LRK monitoriai stengėsi susisiekti su atsakingais pareigūnais, kad būtų paaiškinta susidariusi situacija, tačiau niekas nekėlė ragelio; vėliau buvo gautas elektroninis laiškas, kur atsakingi pareigūnai paaiškino, kad asmuo prieglobsčio nesiprašė; jis neturėjo reikiamų dokumentų (vizos), todėl į Lietuvos Respubliką įleistas nebuvo.

2018 m. spalio 22 d. vizito į Medininkų PKP metu buvo nustatyta, kad prieglobsčio prašytoja į Lietuvos Respubliką prašytis prieglobsčio atvyko antrą kartą (2018 m. spalio 19 d. buvo užpildytas neįleidimas į Lietuvos Respubliką, t. y. nebuvo identifikuotas prieglobsčio prašantis asmuo).

2018 m. lapkričio 5 d. vizito į Medininkų PKP metu buvo nustatyta, kad prieglobsčio prašytojai į Lietuvos Respubliką prašytis prieglobsčio atvyko antrą kartą (2018 m. lapkričio 2 d. buvo užpildytas neįleidimas į Lietuvos Respubliką, t. y. nebuvo identifikuotas prieglobsčio prašantis asmuo).

2018 m. lapkričio 29 d. vizito į Kenos Geležinkelio PKP metu nustatyta, kad nors prieglobsčio prašytojų prieglobsčio prašymas buvo priimtas, tačiau prieš priimant prieglobsčio prašymus pareigūnai aiškino, kad asmenys neturi vizų, todėl nebus įleisti į Lietuvos Respubliką.

2018 m. lapkričio 30 d. buvo užfiksuotas atvejis, kuomet Tadžikistano piliečiai buvo susisiekę su LRK monitoriais telefonu ir nurodė, kad iš jų Medininkų PKP nepriimami prieglobsčio prašymai ir ketinama juos grąžinti atgal į Baltarusijos Respubliką. Prieglobsčio prašytojai teikė prieglobsčio prašymus žodžiu ir raštu (pažymėtina, kad monitoriai kelis kartus kalbėjosi su prieglobsčio prašytojais telefonu; girdėjo, kaip žodžiu yra teikiamas prieglobsčio prašymas bei girdėjo, kaip atsakingas pareigūnas jį atsisako priimti). Vis dėlto, galiausiai prieglobsčio prašymai priimti buvo. 2018 m. gruodžio 1 d. buvo atliktas stebėsenos vizitas ir pokalbis su prieglobsčio prašytojais, kurie, be kita ko, nurodė, kad atsakingi pareigūnai su jais bendravo itin nemaloniai bei ant jų rėkė.

Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad per ataskaitinį laikotarpį pastebėta tendencija, jog prieglobsčio prašantys asmenys į Lietuvos Respubliką (PKP) atvyksta lydimi advokato arba jeigu buvo neįleisti bent vieną kartą, kitą kartą vyksta kartu su advokatu, taip siekdami išvengti situacijos, kad jų prieglobsčio prašymai nebūtų priimti ir jie nebūtų grąžinti atgal. Atvejų, kada prieglobsčio prašymai nebūtų priimti, kai asmenis lydi advokatas, per ataskaitinį laikotarpį nustatyta nebuvo.

Labai svarbu atkreipti dėmesį, kad 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) priėmė sprendimą byloje M.A. ir kiti prieš Lietuvą (Nr. 59793/17). Bylos esmė yra ta, jog Rusijos Federacijos piliečių (čečėnų tautybės) šeima (du suaugę asmenys ir penki nepilnamečiai vaikai) kelis kartus bandė pateikti prieglobsčio prašymus Lietuvos Respublikos pasienyje (Medininkų PKP), tačiau jų prašymai nebuvo priimti ir jie nebuvo įleisti į Lietuvos Respublikos teritoriją. Prieglobsčio prašymai buvo pateikti žodžiu, raštu; be to, prieglobsčio prašytojai kirilica buvo užrašę žodį „azul“ ant visų septynių sprendimų, kuriais jie nebuvo įleisti į Lietuvos Respublikos teritoriją. Pažymėtina, kad EŽTT nustatė, kad prieglobsčio prašytojų šeima iš tikrųjų pateikė prieglobsčio prašymus visus tris kartus, kada jie nebuvo įleisti į Lietuvos Respublikos teritoriją, tačiau atsakingi pareigūnai jų prieglobsčio prašymų nepagrįstai nepriėmė. Atsižvelgiant į tai, EŽTT konstatavo, kad visų septynių pareiškėjų atžvilgiu buvo pažeistas Europos Žmogaus Teisių

Konvencijos 3 straipsnis (kankinimo uždraudimas) ir 13 straipsnis (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę). Be to, EŽTT priteisė pareiškėjams – prieglobsčio prašytojams iš kurių net tris kartus nebuvo priimti prieglobsčio prašymai – 22 000,00 EUR neturtinės žalos atlyginimą.

Rekomendacijos:

- Organizuoti pasienio kontrolės punktuose dirbantiems pareigūnams mokymus apie prieglobsčio procedūras;
- Atsakingai vertinti stebėtojų parnešimus apie fiksuotus neįliedimus;
- Užtikrinti prieglobsčio ieškančio žmogaus teisę prašyti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis

4.2. APGYVENDINIMAS

Stebėsenos ataskaita dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo rengiama atsižvelgiant į žemiau išvardintus standartus:

- Prieglobsčio prašytojai apgyvendinami patalpose, atitinkančiose priėmimo sąlygų standartus bei galiojančias Lietuvos higienos normas. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui skirtos patalpos privalo atitikti tinkamų priėmimo sąlygų standartus: patalpose būti natūralus apšvietimas (koeficientas 0,5), kas reiškia, kad patalpose, kuriose prieglobsčio prašytojai yra apgyvendinami, privalo būti langas; taip pat tose patalpose privalo būti šildymas ir vėdinimas; sanitarinis mazgas bei dušas; baldai (lova, stalas); minimalios higienos priemonėse (tualetinis popierius, muilas), išduota švari patalynė;
- Aiškus finansavimo mechanizmas, siekiant užtikrinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas;
- Jeigu pasienio kontrolės punkte nėra galimybių užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų (pavyzdžiui, nėra dušo), prieglobsčio prašytojai turi būti apgyvendinami patalpose, kuriose tokios sąlygos užtikrinamos.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje, VSAT Užsieniečių registracijos centre ir Pabėgėlių priėmimo centre metu nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- Pastebima VSAT Užsieniečių registracijos centro perpildymo grėsmė, o esamuju laiku apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams trūksta asmeninės erdvės ir privatumo. Dėl šios priežasties didėja įtampa tarp prieglobsčio prašytojų.
- Vilniaus oro uosto užkardos patalpos neatitinka prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų standartų, nes jose nėra langų, vėdinimo sistemos,
- Prieglobsčio prašytojams nėra suteikta galimybė pabūti gryname ore.
- Fiksuoti atvejai, kai Vilniaus oro uosto užkardoje laikinai apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams buvo palikta naudoti nešvari patalynė.

Šias išvadas iliustruoja stebėti atvejai **VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje**. Stebėtojas VSAT Užsieniečių registracijos centre 2018 metais lankėsi keturis kartus: 2018 m. kovo, balandžio, gegužės bei birželio mėnesiais. Visose pateiktose ataskaitose pateikiamas susirūpinimas dėl perpildymo galimybės prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo patalpose. 88 asmenis talpinančiose patalpose 2018 m. gegužės mėnesį gyveno 89 asmenys, iš jų 33 moterys ir vaikai. 2018 m. birželio mėnesį gyveno lygiai 88 asmenys, tačiau šeimoms, auginančioms kelis nepilnamečius vaikus, buvo suteiktas vienas kambarys. Tokiame - apie 20 m². - kambaryje apgyvendinti 5 – 7 asmenys. Vienas iš didžiausių iššūkių, kurį reikia suvaldyti VSAT Užsieniečių registracijos centre dirbantiems specialistams, yra įtampos, kylančios tarp skirtingų tautų, kultūrų bei religijų žmonių dėl patalpų perpildymo, asmeninės/privačios erdvės trūkumo, skirtingo požiūrio į švarą ir tvarką, dienos režimą, skirtingų religinių ritualų. Apie „ankštas ir perpildytas erdves, kuriose trūksta privatumo vaikui“ rašoma ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos ataskaitoje.

Kita perpildyto VSAT Užsieniečių registracijos centro pusė yra rūpestis dėl to, kad į prieglobsčio procedūrą įleisti asmenys, kuriuos Migracijos departamento sprendimu reiktų apgyvendinti VSAT Užsieniečių registracijos centre lieka laikinai gyventi Vilniaus oro uosto užkardoje (nors priėmimo sąlygas pats Vilniaus oro uostas gali užtikrinti tik iš dalies), nes VSAT Užsieniečių registracijos centras buvo perpildytas. Toks atvejis buvo fiksuotas 2018 m. lapkričio 8 d. (pakartotinis vizitas 2018 m. lapkričio 14 d.). Tai laikytina netinkama praktika.

Stebėti atvejai **Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje**, pateikiami toliau.

2018 m. liepos 19 d. stebėtojas lankėsi Ruklos Pabėgėlių priėmimo centre ir ataskaitoje užfiksavo prieglobsčio prašytojų nerimą dėl ribojamų gaunamų paslaugų ir priemonių. Prieglobsčio prašytojai teigė, kad po to, kai jiems buvo priimtas Migracijos departamento prie LR VRM sprendimas

dėl tarptautinės apsaugos nesuteikimo, jie pateko į asmenų, kurie negali dalyvauti prieglobsčio prašytojams skirtose veiklose, sąrašą, jiems nėra kompensuojamos kelionės išlaidos, sumažintas higienos priemonių krepšelis. Po pokalbio su administracija paaiškėjo, kad paslaugų ir priemonių krepšelį teko mažinti, nes Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija nekompensavo patirtų išlaidų. Visgi bendros informacijos stoka turi įtakos prieglobsčio prašytojo emocinei būklei, todėl kad žmogus nėra tikras dėl rytojauš ir dėl šios priežasties išbalansuojamas saugumo jausmas. Iš kitos pusės, sunku objektyviai vertinti priėmimo sąlygas, nes ataskaitoje fiksuojami momentai rodo, kad jos yra nestabilios, o finansavimo trūkumas arba finansavimo netinkamas planavimas gali neužtikrinti net bazinių prieglobsčio prašytojų poreikių.

Stebėti atvejai **Vilniaus oro uosto užkardoje ir Medininkų PKP** pateikiami toliau.

2018 m. rugsėjo 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje stebėtos 5 Tadžikistano piliečių, gražintų į Lietuvą iš Vokietijos pagal Dublino III reglamentą, priėmimo sąlygos ir pirminės prieglobsčio procedūros. Į Vilniaus oro uostą atvykusi šeima su trimis mažamečiais vaikais kaip vieną iš didžiausių iššūkių laukiant tolimesnės procedūros įvardijo tvankias, nevėdintas patalpas, kuriose yra labai karšta. Taip pat pokalbio metu stebėtojas išsiaiškino, kad kambariulyje prieglobsčio prašytojai rado nešvarią ir nemalonų kvapą skleidžiančią patalynę. Dėl šios priežasties jie patalynės nenaudojo ir miegojo ant nepaklotų lovų.

Tokius pačius trūkumus įvardijo ir 2018 m. birželio 20 d. Vilniaus oro uosto patalpose laikinai apgyvendinta Ukrainos pilietė, kuri teigė, kad kambariulyje nėra kuo kvėpuoti, o patalpoje buvusi patalynė jai pasirodė nešvari. 2018 m. gruodžio mėn. 10 d. Vilniaus oro uosto užkardoje apgyvendintai 6 asmenų šeimai atstovavęs vyras (vaikų tėtis) iš Azerbaidžano kaip didžiausią trūkumą paminėjo nevėdinamas patalpas. Reikia pastebėti, kad nešvarios patalynės trūkumas nebuvo fiksuotas kituose pasienio kontrolės punktuose, kaip ir patalpų nevėdinimo problema.

Stebėti atvejai **Uosto užkardoje ir Palangos oro uosto pasienio kontrolės punkte** pateikiami toliau.

2018 m. liepos 3 ir 4 dienomis stebėtojas lankėsi Uosto užkardoje bei Palangos oro uosto pasienio kontrolės punkte. Stebėtojo ataskaitoje Uosto užkardos patalpos vertinamos kaip atsitinkančios priėmimo ir apgyvendinimo standartus, nes kambariai yra erdvūs, juose yra langai ir į kambarį patenka natūrali šviesa. Kambariulyje yra stalas, spinta, švari patalynė, taip pat sanitarinis mazgas ir dušas, išduodami masto paketai. Taip pat užkardoje yra nedidelė virtuvė, ir jeigu

prieglobsčio prašytojas turėtų užkardoje likti ilgiau negu 48 val., jis turėtų galimybę pasigaminti maisto.

Tuo tarpu stebėtos sąlygos Palangos oro uosto pasienio kontrolės punkte nėra tinkamos ilgam prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui, nes jose nėra lango, iki sanitarinio mazgo juos turi palydėti pareigūnai, nėra dušo kabinos. Tuo atveju jeigu prieglobsčio prašymas būtų pateiktas Palangos oro uosto pasienio kontrolės punkte, asmuo ar asmenys turėtų būti apgyvendinti Uosto užkardoje.

Rekomenduojame:

- Vilniaus oro uosto užkardos patalpos tik iš dalies atitinka laikino apgyvenimo vietos prieglobsčio prašytojams standartus, todėl rekomenduojama atsakingai vertinti prieglobsčio prašytojų (ypatingai pažeidžiamų) apgyvendinimą ilgiau negu 48 val.;
- Laikytis Lietuvos higienos normų ir visiems prieglobsčio prašytojams išduoti švarią patalynę;
- Prieglobsčio prašytojus apgyvendinti ten, kur yra sudarytos tinkamos sąlygos, atitinkančios prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus;
- Tais atvejais, kai Migracijos departamentas prie LR VRM priima sprendimą nagrinėti prieglobsčio prašymus skubos tvarka ir asmenys apgyvendinami pasienio kontrolės punkte ar užkardoje, kur nėra galimybės užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, rekomenduojama, teikti prašymą įleisti asmenis į Lietuvos Respublikos teritoriją ir apgyvendinti juos VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabėgėlių priėmimo centre

4.3. MAITINIMAS

Stebėsenos ataskaita dėl prieglobsčio prašytojų maitinimo rengiama atsižvelgiant į žemiau išvardintus standartus ir maitinimo normas įsigaliojusias nuo 2016 metų;

- Sausi maisto daaviniai neužtikrina pilnavertės mitybos, kurią sudaro baltymai, angliavandeniai bei riebalai, siekiant užtikrinti gerą žmogaus sveikatą;
- Per dieną suaugęs vyras, kurio aktyvumas vidutinis turi suvartoti apie 2600 kalorijų, moteris – 2100 (2016 m. birželio 23 d. ĮSAKYMASDĖL REKOMENDUOJAMŲ PAROS MAISTINIŲ MEDŽIAGŲ IR ENERGIJOS NORMŲ PATVIRTINIMO)

- Skirtingos maitinimo normos ir reikalavimai taikomi suaugusiems asmenims, nėščioms bei žindančioms moterims ir nepilnamečiams;

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje; VSAT Užsieniečių registracijos centre bei Pabėgėlių priėmimo centre nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- Pasienio kontrolės punktuose teikiami maisto paketai tinkami tik kaip vienkartinis maitinimas, o ne ilgalaikiam vartojimui.
- Pasienio kontrolės punktuose teikiami maisto paketai nepritaikyti pažeidžiamų asmenų (tarp jų vaikų) maisto poreikiams.
- Skirtingai interpretuojama 2018 vasario mėn. 19 d. Nr. 4 -82 tvarkos aprašo nuostata dėl pasienio rinktinėse ir jų strateginiuose padaliniuose laikomų asmenų iki 48 val. išdalinti maisto paketus prieglobsčio prašytojams kartą per 24 val.
- Skundžiamasi VSAT Užsieniečių registracijos centro išduodamo maisto porcijomis ir kokybe, ypač pasirinkus „alternatyvaus“ maitinimo režimą.

Šias išvadas iliustruoja stebėti atvejai **pasienyje**:

Pasienio kontrolės punkte sauso maisto davinį sudaro: vanduo, džiovinti vaisiai, konservai, džiovinta duona. Jeigu sauso maisto paketas perkamas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo finansuojamo projekto (projektas baigėsi 2018 metų pabaigoje), sauso maisto davinį sudaro: apelsinų džemas, konservuotos vištienos šlaunelės, medus, šokoladas, kukurūzų trapučiai, juodoji arbata, sausainiai, džiovintų vaisių ir riešutų mišinys, greitai paruošiami makaronai, greitai paruošiama avižinių dribsnių košė, cukrus.

Stebėsenos vizitų metu 2018 m. kovo 16 d. prieglobsčio prašantis asmuo maisto davinį, gautą VSAT įvardijo kaip „skurdų“. Stebėtojas kitų vizitų metu pvz.: 2018 m. lapkričio 22 d. 2018 m. gruodžio 10 d. taip pat pastebi, kad maistas yra nepritaikytas ilgesniam naudojimui ir visiškai nepritaikytas vaikams. Toks pastebėjimas kelia didesnę rūpestį tuomet, kai 2018 m. lapkričio 08 d. (pakartotinis vizitas 2018 m. lapkričio 14 d.) stebima situacija, jog 2 Tadžikistano piliečiai, grąžinti pagal Dublino III reglamentą iš Vokietijos, Vilniaus oro užkardeje buvo apgyvendinti 9 dienas. Taigi 9 dienas jie maitinami sausu maisto daviniumi, kuris negali pakeisti visavertės mitybos.

Rūpestį kelia ir tai, kad ta pati praktika taikoma ir vaikams, nes 2018 m. vasario 26 d. stebėsenos vizite fiksuojama, kad vieniša mama su dviem nepilnamečiais vaikais Vilniaus oro uosto užkardeje apgyvendinta 6 dienas. Reikia pastebėti, kad ataskaitose (2018 m. vasario 26 d.; 2018 rugsėjo 26 d.; 2018 m. spalio 12 d; 2018 gruodžio 10 d.) minimas pareigūnų pareigingumas palydėti

prieglobsčio prašytojus iki parduotuvės arba kavinės, kad šie už savo lėšas galėtų įsigyti norimų maisto produktų. *Tai laikytina gera praktika*, visgi mitybos užtikrinimas prieglobsčio prašytojams, kurie neturi lėšų yra priimančios valstybės pareiga, nes kaip stebima, pavyzdžiui, 2018 m. kovo 16 d. ataskaitoje Baltarusijos pilietis prisipažino neturintis lėšų savarankiškai įsigyti maisto produktų.

Dar vienas pastebėjimas susijęs su maisto paketais yra tai, kad nevienoda tvarka maisto paketai išduodami: jie išduodami atvykusiems prieglobsčio prašytojams per pirmąsias valandas (2018 m. spalio 12 ataskaita); maisto paketai neišduodami per pirmąsias valandas (2018 m. sausio 26 d. ataskaita); du sauso maisto paketai išduodami trims prieglobsčio prašytojams (2018 m. sausio 26 d. ataskaita). Stebėtojas informuojamas, kad pareigūnas vadovaujasi 2018 m. vasario 19 d. Nr. 4 -82 tvarkos aprašu dėl pasienio rinktinėse ir jų struktūriniuose padaliniuose laikomų asmenų, sulaikytų iki 48 val. maitinimo, tačiau reikia pripažinti, kad neturint galimybių savarankiškai įsigyti maisto, gauti maisto paketą 3 atvykimo valandą arba 23 atvykimo valandą yra didelis skirtumas.

VSAT Užsieniečių registracijos centre, Pabradėje:

2018 m. balandžio 26 d. ir 2018 m. gegužės 28 d. stebėtos VSAT Užsieniečių registracijos centro atvirame korpuse gyvenančių prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos. Stebėsenos vizito metu kalbinti prieglobsčio prašytojai skundėsi VSAT Užsieniečių registracijos centro valgykloje teikiamo maisto kokybe ir jų nuomone, mažomis porcijomis. Kalbinti prieglobsčio prašytojai išreiškė pageidavimą, kad būtų suteikta galimybė nesimaitinti VSAT Užsieniečių registracijos centro valgykloje ir už tai gauti piniginę kompensaciją, kurią galėtų naudoti maisto produktų pirkimui.

2018 m. lapkričio 16 d. ataskaitos pristatymo ir diskusijos metu VSAT Užsieniečių registracijos centro viršininkas komentavo, kad šie žmonių skundai jam yra žinomi, tačiau jis nori atkreipti dėmesį į du faktus, „kad kalorijų norma nedirbančiam asmeniui yra paskaičiuota ir atitinka normas“ ir antras faktas, jog nors dienos įkainis suaugusiam asmeniui yra 1,97 euro „VSAT Užsieniečių registracijos centro perkami tik aukščiausios kokybės produktai“. Į klausimą, ar nėra galimybių paties prieglobsčio prašytojams leisti savarankiškai pirkti maisto produktų ir gamintis maistą (analogas Pabėgėlių priėmimo centras Rukloje), VSAT Užsieniečių registracijos centro viršininkas atsakė „mums ši praktika netinkama, nes mes esame du centrai viename: sulaikymo korpuse nėra galimybės gaminti ir apsipirkti, bet tame pačiame sulaikymo korpuse yra prieglobsčio prašytojai, jiems reiktų suteikti tokias galimybes kaip tiems, kurių laisvė nėra ribota. Mums, teikiant paslaugas, jie visi yra lygūs“.

Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje:

Pabėgėlių priėmimo centre, Rukloje stebėtojas lankėsi 2018 m. liepos 19 d. bei 2018 m. rugpjūčio 31 d. Žmonių rūpesčių, poreikių nepatenkinimo susijusių su maisto kokybe ir kiekiu nefiksuota.

Rekomendacijos:

- Svarstyti maisto paketo turinį arba alternatyvius maitinimo pasienio kontrolės punkte variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti ilgesnį laiką;
- Kasdien įteikti prieglobsčio prašytojams priklausančius maisto paketus, įvertinus, ar tikrai geriausia taikytina praktika juos įteikti vėliau negu 4-tą atvykimo valandą;
- Svarstyti ir didinti vienam asmeniui skiriamą lėšų sumą, skirtą maitinimui VSAT Užsieniečių registracijos centre arba ieškoti alternatyvių prieglobsčio prašytojų maitinimo būdų.
- Informuoti prieglobsčio prašytojus apie valgykloje pateikiamą maistą, alternatyvų maitinamą, kalorijų normas ir pan. bendrauti su apgyvendintais prieglobsčio prašytojais ir ieškoti bendrų sprendimų, kurie prisidėtų prie pasikeitusio maisto produktų vertinimo.

4.4. JUDĖJIMO LAISVĖS RIBOJIMAS

Pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus, niekas negali būti sulaikomas ilgiau nei 48 valandoms be kompetentingo teismo sprendimo ar iki 48 valandų be kompetentingo pareigūno sprendimo. Bet koks asmenų judėjimo laisvės suvaržymas, jeigu nėra kompetentingos institucijos sprendimo, yra neteisėtas ir neleistinas.

Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys, kad pagal prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašą, prieglobsčio prašytojai PKP patalpose laukia Migracijos departamento prie LR VRM sprendimo priėmimo. Sprendimo priėmimo laukimas ir asmens sulaikymas yra dvi skirtingos sąvokos. Sutiktina, kad PKP teritorijoje gali būti taikytini tam tikri asmens judėjimo laisvės apribojimai, tačiau tokie apribojimai negali būti pernelyg dideli ir realiai būti prilyginti visiškam asmens laisvės suvaržymui/sulaikymui.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje nustatytus trūkumus, reikia pabrėžti, kad prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas, kuris gali būti prilyginamas jų sulaikymui, yra vienas iš

pagrindinių pasikartojančių trūkumų, nustatytų stebėsenos vizitų metu. Seniau statytose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose nebuvo numatytų patalpų prieglobsčio prašytojams, tad jau esamos patalpos buvo pritaikytos šiam tikslui. Patalpų specifiška, ypač tais atvejais, kuomet jos yra oro uosto ar pasienio ruožo teritorijoje, ne visada leidžia užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę. Toliau pateikiami stebėsenos metu užfiksuoti atvejai, kuomet faktiškai buvo ribojama nesulaikytų prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Toks laisvės ribojimas galėtų būti prilyginamas jų sulaikymui.

2018 m. vasario mėn. 26 d. fiksuotas atvejis, kuomet vieniša mama su dviem nepilnamečiais vaikais Vilniaus oro uosto patalpose, kurios yra rakinamos praleido 6 dienas, 2018 m. vasario 8/14 ataskaitoje minima, kad Tadžikistano piliečiai Vilniaus oro uosto užkardoje praleido daugiau negu 6 dienas.

Visuose iš 12 stebėtų ad hoc vizitų Vilniaus oro uosto užkardoje ir Medininkų PKP buvo fiksuojamas prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas būti gryname ore.

Rekomendacijos:

- Apyvendant žmones Vilniaus oro uosto ir kitose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose, kuriuose patalpos yra rakinamos ar nėra galimybės išeiti į lauką, yra nepagrįstai suvaržoma prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Rekomenduojama užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra kompetentingo teismo ar pareigūno sprendimo dėl asmenų sulaikymo.
- Faktiškai pasienyje sulaikytiems prieglobsčio prašytojams nėra garantuojama teisė, kuri yra įtvirtinta teisės aktuose, pabūti gryname ore. Šiuo metu prieglobsčio prašytojų buvimas lauke priklauso tik nuo pareigūnų geranoriškumo ir asmeninės iniciatyvos. Rekomenduojama numatyti ir užtikrinti galimybę prieglobsčio prašytojams pabūti gryname ore.
- Užtikrinti tiesioginį ir greitą kontaktą su pareigūnais, jog įvykus nelaimei ar ūmiam sveikatos sutrikimui būtų įmanoma greitai reaguoti į susidariusią situaciją.

4.5. MEDICININĖS PASLAUGOS VSAT UŽSIENIEČIŲ REGISTRACIJOS CENTRE

Stebėsenos ataskaita dėl prieglobsčio prašytojų teisės gauti medicinos paslaugas rengiama atsižvelgiant į žemiau išvardintus standartus:

- VSAT Užsieniečių registracijos centre apgyvendintiems užsieniečiams privalo būti užtikrinamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos ir būtinoji

medicinos pagalba, įskaitant galimybę skiepytis. Tai reiškia, kad prieglobsčio prašytojai turi teisę gauti nemokamą medicinos ir psichologinę pagalbą;

- Prieglobsčio prašytojai yra drausti privalomuoju sveikatos draudimu, todėl turi turėti galimybę gauti II bei III lygio medicinos paslaugas Lietuvoje;
- Galioja tinkamos priemonės, kuriomis užtikrinama, kad prašytojas galėtų bendrauti su medicininio personalu.

Apibendrinus stebėsenos vizitų VSAT Užsieniečių registracijos centre nustatytus trūkumus, galima daryti tokias išvadas:

- Medicinos paslaugos VSAT Užsieniečių registracijos centre gyvenantiems žmonėms ne visada prieinamos dėl gydytojo ir slaugytojų darbo grafiko;
- Medicinos paslaugos VSAT Užsieniečių registracijos centre gyvenantiems žmonėms ne visada prieinamos dėl gydytojo ir slaugytojų kalbos barjero;
- Prieglobsčio prašytojai teigia, kad į jų sveikatos problemas nėra tinkamai reaguojama.

Šias išvadas iliustruoja žemiau išvardinti atvejai stebėti **VSAT Užsieniečių registracijos centre**:

Ataskaitiniu laikotarpiu stebėtojas VSAT Užsieniečių registracijos centre šio projekto rėmuose lankėsi keturis kartus: 2018 metų kovo, balandžio, gegužės, birželio mėnesiais. Kiekvienoje iš keturių ataskaitų yra minimi prieglobsčio prašytojų nusiskundimai dėl galimybės gauti medicinos paslaugas bei, jų manymu, aplaidus požiūris į individualaus asmens sveikatos būklę. Prieglobsčio prašytojai teigia, kad gydytoja VSAT Užsieniečių registracijos centre būna 1 – 2 kartus per savaitę, todėl patekti pas gydytoją nėra paprasta. Patekus pas gydytoją, trukdo kalbos barjeras (personalas kalba lietuvių, rusų, lenkų kalbomis) Bendrauti kitomis kalbomis galimybė nėra užtikrinta, todėl nesusikalbėjimo ir diagnozės galimybė stipriai padidėja ir/arba toks prieglobsčio prašytojas yra ignoruojamas. Medicinos punkte dirbančios slaugytojos informuoja asmenis, kad be gydytojo paskyrimo, jokie vaistai vartoti negalimi ir pasiūlo ateiti kitą kartą. Visgi stebint prieglobsčio prašytojų pasisakymus apie nuskausminamuosius vaistus, susidaro įspūdis, kad jų vartojimui nėra didelių reglamentavimų ir kiekvienas, kuris „įkyriai“ kalba apie sveikatos problemas gauna skausmą malšinančių vaistų. Bet koks vaistų vartojimas nediagnozavus ligos arba sveikatos sutrikimo nėra laikytina gera praktika, nes ji nenaikina skausmo priežasties (kaip pvz. sugedusio danties skausmas) tik ją kuriam laikui malšina. Nėra laikytina gera praktika ir neduoti nuskausminamųjų esant dideliame skausmui, nes tai prilygsta žmogaus kankinimui. Taigi daroma išvada, kad teisė į medicinos paslaugas

bei tinkamas medikamentų naudojimas yra viena iš svarbiausių žmogaus poreikių ir jis turi būti užtikrinamas atsakingai, reguliariai, aiškiai, su bet kur randama informacija prieglobsčio prašytojui suprantama kalba, kur gauti pagalbą skubios arba neskubios medicininės pagalbos klausimais.

Rekomendacijos:

- Rasti sprendimą susikalbėti su rusų ar kitomis užsienio kalbomis nešnekančiais prieglobsčio prašytojais; rekomenduojama ieškoti būdų kaip galima būtų finansuoti vertimo paslaugas; megzti savanorių tinką; pritaikyti kitose šalyse paplitusią praktiką gauti vertimo paslaugas telefonu;
- Atsakingai vertinti prieglobsčio prašytojų nusiskundimus, kad jie neturi tinkamos prieigos medicinos paslaugoms gauti: nežino darbo grafiko; nėra galimybės informacijos gauti dėl kalbos barjero ir pan.
- Atsakingai vertinti situaciją, kad dėl kalbos barjero gali būti nustatyta netinkama diagnozė ir dar labiau sutrikdyta prieglobsčio prašytojo sveikata.
- Atsakingai vertinti prieglobsčio prašytojų pasisakymus, kad jie lengvai gauna nuskausminamųjų vaistų, kurie nenaikina skausmo priežasties, tik ją malšina.

IŠVADOS

Lietuvos Raudonasis Kryžius prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną vykdo nuo 2010 metų. Per 8-erius veiklos metus stebėtojai įsivardijo stebėsenos tikslą, uždavinius, buvo apibrėžta stebėsenos eiga, suformuluoti metodai. Siekdamas gauti kuo objektyvesnės informacijos, stebėtojas stebi aplinką, bendrauja su prieglobsčio prašytojais bei atsakingais pareigūnais, specialistais, įstaigos administracija. Vienais iš svarbiausių prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos gairių galima įvardinti principus, kuriais stebėtojas vadovaujasi, pirmiausia, tam, kad įgyvendindamas veiklą nepadarytų žmogui daugiau žalos, negu jo siekiama nauda. Stebėdamas ir rinkdamas informaciją stebėtojas saugo asmens privatumą ir atsakingai vertina, ar pokyčio siekimas nepakenks šalia esantiems prieglobsčio prašytojams. Principais besivadovaujančio stebėtojo atramos taškas yra prieglobsčio prašytojų priėmimo standartai, kuriuose reglamentuojama prieiga prie procedūros, apgyvendinimas, maitinimas, prieiga prie medicinos paslaugų, teisė į vertėją ir teisinę pagalbą, asmens laisvės ribojimo pagrindai ir pan.

Atskaitoje pristatoma, kad stebėjimų metu nustatyti trūkumai ir neatitikimas galiojantiems standartams yra nuolatinis diskusijų objektas. Pokyčių reikalauja 2018 m. lapkričio mėn. 16 d. pristatyti priėmimo sąlygų trūkumai ir pateiktos rekomendacijos dėl:

- galimybės, jeigu pasienio kontrolės punkte nėra užtikrintos tinkamos priėmimo sąlygos (pavyzdžiui, nėra dušo, vėdinimo sistemos), prieglobsčio prašytojus apgyvendinti patalpose, kuriose tokios sąlygos užtikrinamos. Ypač jeigu šis apgyvendinimas trunka ilgiau negu 48 val.;
- perpildymo rizikos, vertinat prieglobsčio prašytojams skirtas apgyvendinimo vietas.
- prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvės užtikrinimo ir garantijos, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra teismo sprendimo dėl asmenų sulaikymo;
- maisto paketo turinio keitimo arba alternatyvaus maitinimo variantų tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti pasienio kontrolės punktuose ilgiau negu 48 val.;
- personalo skaičiaus užtikrinimo, kad prieglobsčio prašytojai galėtų gauti reikiamas medicinos paslaugas ir medikamentus bet kurią savaitės dieną jų apgyvendinimo vietoje;
- vertimo paslaugų užtikrinimo, siekiant didinti medicinos paslaugų prieinamumą prieglobsčio pasiprašiusiems asmenims;

2018 metų ataskaita papildoma anksčiau fiksuotus trūkumus ir iššūkius, į kuriuos taip pat reikia atkreipti dėmesį, siekiant pokyčio:

- priėmimo sąlygų vertinimas netenka jokios vertės, kuomet iš prieglobsčio ieškančio asmens yra atimama teisė pateikti prieglobsčio prašymą ir apginti savo teises ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis;
- rekomenduojama intensyviau organizuoti pasienio kontrolės punktuose dirbantiems pareigūnams mokymus apie prieglobsčio motyvus ir procedūrą;
- rekomenduojama kasdien įteikti prieglobsčio prašytojams priklausančius maisto paketus pasienio kontrolės punktuose, įvertinus, ar tikrai geriausia taikytina praktika juos įteikti vėliau negu 4 – 6 prieglobsčio prašytojo atvykimo valandą;
- atsakingai vertinti prieglobsčio prašytojų pasisakymus, apie tai, kad VSAT Užsieniečių registracijos centre jie lengvai gauna nuskausminamųjų vaistų
- informuoti ir bendrauti su prieglobsčio prašytojais temomis, kurie turi įtakos jų kasdieniam gyvenimui.

Pokyčiams pasiekti reikalingas atsakingas pasiruošimas ir noras keisti teisinę bazę, procedūrų ir kasdienių rutinų reglamentavimą bei patį požiūrį. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtojai dėkoja bendradarbiaujančioms institucijoms už galimybę stebėti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas. Atviras ir skaidrus tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra stebėsenos tikslas ir pasekmė vienu metu. Sėkmingas tokio bendradarbiavimo vystymas yra viena iš svarbiausių demokratijos vertybių.

Ataskaitą parengė:

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtoja Raimonda Lebelionytė - Alseikienė

PRIEDAI

Priedas numeris 1 (**NEVIEŠINTI**)

Eil.Nr.	Aplinkos stebėjimas	Žyma/komentaras
1.	Kambario dydis (mažas, pakankamas, erdvus)	
2.	Kambario švara	
3.	Ar yra langas?	
4.	Ar yra pakankamai natūralaus apšvietimo?	
5.	Ar yra dirbtinis apšvietimas? Ar veikia lempos?	
6.	Ar yra vėdinimo/šildymo sistema? Ar veikia? Ar langas atsidaro?	
7.	Ar yra pakankamai lovų?	
8.	Ar buvo duota pakankamai pagalvių, užklotų/patalynės komplektų?	
9.	Ar yra arbatinukas?	
10.	Ar yra stalas, kėdė, spinta?	
11.	Ar yra sanitarinis mazgas, kuriuo gali naudotis?	
12.	Ar buvo duotos pagrindinės higienos priemonės?	
13.	Ar buvo duoti maisto paketai/sudaryta galimybė nuvykti į artimiausią parduotuvę/viešojo maitinimo įstaigą?	
14.	Ar patalpos yra stebimus vaizdo stebėjimo kameromis, ar yra daromas garso įrašas?	
15.	Kiti pastebėjimai	
Eil. Nr.	Pokalbis su prieglobsčio prašytojais	Žymos/Komentariai

1.	Kaip sekėsi pateikti prieglobsčio prašymą, ar nekilo problemų?	
2.	Ar prieglobsčio prašymas buvo iškart priimtas?	
3.	Ar prieglobsčio prašymas buvo pateiktas žodžiu ar raštu?	
4.	Ar pateikiant prieglobsčio prašymą dalyvavo advokatas?	
5.	Kaip bendravo pareigūnai? Konstruktiviai?	
6.	Ar pareigūnai suteikė informaciją apie prieglobsčio prašytojų teises ir pareigas?	
7.	Ar buvo pasiteirauta apie prieglobsčio prašytojų sveikatos būklę? Ar buvo informuota apie galimybę iškviešti greitąją medicinos pagalbą?	
8.	Ar buvo informuota apie galimybę nuvykti į parduotuvę?	
9.	Ar yra leidžiama laisvai judėti, išeiti į lauką, kada nori?	
10.	Ar turi galimybę susisiekti su pareigūnais?	
11.	Ar buvo atlikta apklausa? Kaip sekėsi?	
12.	Ar buvo užtikrintas vertėjo dalyvavimas, jeigu buvo poreikis?	
13.	Ar prieglobsčio prašytojai turi kažkokių specialiųjų poreikių?	
14.	Ar prieglobsčio prašytojai turi nusiskundimų/pageidavimų/pastebėjimų?	
15.	Kiti pastebėjimai	
Eil.Nr.	Pokalbis su atsakingais pareigūnais	Žymos/Komentarai
1.	Išsiaiškinti nesusipratimus; užtikrinti prieglobsčio prašytojų poreikius; pasitikslinti trūkstamą informaciją.	

2.	Išsiaiškinti, kur yra atliekama prieglobsčio prašytojų apklausa. Kokios buvo sudarytos sąlygos, kai buvo atlikti apklausa.	
3.	Ar patalpose, kuriose yra atliekamos apklausos, pildomi asmenų neįleidimai ir pan., yra padėti JTVPK ir LRK lankstinukai apie prieglobsčio procedūrą?	
4.	Kiti pastebėjimai	